

Nytt kontroversiellt nummer av kulturtidskriften

Fritänkaren

alternativ oberoende kulturtidskrift

språkrör för bl.a. C.C.A. i Sverige,

Nr. 10 Augusti 1993.

Redaktör, stilistisk bearbetare och ansvarig utgivare: Christian Lanciai

Brev och bidrag mottages tacksamt, t.o.m. anonyma och pseudonyma.
Alla insändare behandlas respektfullt som medarbetare.

Lösnummerpris : 10 kr.

Årsprenumeration : 100 kr (även i Danmark och Norge; i Finland : 80 mk)

Lösnummerpris för tidigare nummer: 20 kr.

Fritänkaren beräknas utkomma med 12 nummer årligen eller mer
på budgetbasis utan annonser i anspråkslös form.

Postgironummer : 621 39 94 - 4

Innehåll i detta nummer :

Analys av tidskriften Fritänkaren (<i>insändare</i>)	2
Modern, av <i>Johannes B. Westerberg</i>	2
Andra insändare, och svar på insändare	4
Max Chablon in memoriam	6
Winterreise, del 5	7
James Clavell (litteratur)	10
Notis om Göteborgs Stadsteater	11
Nevil Shute (litteratur)	11
Antoine de Saint-Exupéry (litteratur)	12
Boris Christoff (musik)	13
Vaccination mot diabetes (läkarvetenskaplig notis)	14
Angående Mikael Roséns katolska antisemitism (<i>J. B. Westerberg</i>)	14
Rapport från Tibet (förberedande och inledande artiklar)	15

På beställning kan såväl tidigare nummer som enbart tidigare artiklar och följetongavsnitt erhållas. Utom inom Sverige distribueras tidskriften även till fjorton andra länder.

På grund av ett ständigt överskott på material har Fritänkaren nödgats utkomma oftare än bara en gång i månaden, vilket i sin tur föranleder oss att från och med nästa nummer höja avgifterna till det dubbla. Endast lösnummerpris för tidigare nummer höjs med bara 50%.

Göteborg den 1 augusti 1993.

Analys av tidskriften Fritänkaren

Dess huvudlinje är klar. De regelbundet återkommande artiklarna om litteratur, musik och film indikerar en nästan didaktisk linje, som klart har till syfte att sprida kunskap om dessa ämnen. Allt övrigt material i Fritänkaren är genom sin variationsrikedom underordnat betydelsen av denna raka ovariabla kulturlinje.

Den näst intill lika konsekventa linjen i Fritänkaren är en viss kvasihistorisk följetong av en nämnd John Bede, katolsk nordirländare med svensk anknytning. Tidskriftens tillkomst är intimt förknippad med denna följetong, som först gick i en annan tidskrift av tvetydig kaliber. Följetongen, som tydligen är ett översättningsverk från engelska utfört av redaktören, är väl närmast ett germansk-keltiskt diktverk byggt på diffusa legender, och därmed faller den väl in i den kulturella och litterära ramen.

Sedan bjuder Fritänkaren även på talrika andra recept såsom reseskildringar, samhällsdebatt, politik, läkarvetenskap inom såväl fysisk som psykisk hälsa, religiösa frågor och ett från början anmärkningsvärt stort antal insändare, som om Fritänkaren från början inriktat sig på insändarskrivklådiga läsare. Dessa insändare har ibland varit förvånansvärt aggressiva, så att man stundtals häpnat inför redaktionens tolerans - inte en enda insändare lär hittills ha förbigåtts med tystnad och utan att åtminstone presenteras.

Värdefullast bland detta rikliga extramaterial är reseskildringarna genom sin påtagliga autenticitet. Redaktören synes ofta resa utomlands och samvetsgrant redogöra för inte bara egna intryck utan även andras. I dessa reseskildringar möter man ofta mycket intressanta okända karaktärer.

De religiösa frågorna verkar mest ombesörjas av den teologiske medarbetaren Johannes Westerberg, som tydligen är finlandssvensk liksom redaktören och ger intryck av att vara den enda intima medarbetaren. De läkarvetenskapliga bidragen har en viss "doktor Sandy" som förgrundsgestalt, men Fritänkarens läkarkontakter verkar både vidlyftiga och mångfaldiga. Politiken verkar vara redaktörens eget område, medan samhällsdebatterna ibland är så aktuella att de verkar plockade direkt från gatan.

Betänkligt med Fritänkaren är det dåliga utförandet med den blygsamma upplagan. Tidskriften är tydligen helt gjord för hand och mångfaldigas endast genom fotokopiering. Intrycket av denna primitiva utformning blir till en förebråelse, som om en av meningarna med tidskriften var att förebrå kultursamhället för att en så god kulturtidskrift i Sverige endast kan göras på undantag. Denna betänkliga mening förhöjs genom återkommande artiklar om i oändlighet refuserade författare och opublicerade självmordspoeter.

Helhetsintrycket av Fritänkaren kan emellertid genom alla dessa kultiverade livsbelysningar ibland ha en nästan universell verkan (särskilt nr 4 och nr 8), vilket gör den till en omistligt värdefull tidskrift i detta annars alltför karga nordiska kulturklimat. Min komplimang till redaktionen med en personlig förhoppning om att Fritänkaren blir så seglivad som möjligt.

(Redaktionen tackar den generösa bidragsgivaren, som önskar förbli okänd.)

Modern, av Johannes B. Westerberg.

Det finns ett storhetsvansinne som överträffar alla andra. Det är ett fullkomligt normalt storhetsvansinne som nästan hälften av mänskligheten drabbas av, och det betraktas aldrig som sjukligt, varför de flesta kommer undan med det och aldrig får det bearbetat. Det upplevs som en stolthet och en glädje utan gränser. Det är ett

ögonblick av total salighet som är så ljuvt, att det är helt naturligt att man till varje pris vill hålla fast vid det så länge man lever. Det är den känslan som en moder erfar när hon efter förlossningen finner att hennes barn lever.

Det är den största av saligheter, den yttersta stoltheten, den fullkomliga glädjen och den största av storhetskänslor. Många mödrar växer ifrån den genom påträngande erfarenheter av en bitter verklighet, men många har även möjlighet att alltid hålla den vid liv. Det är dessa mödrar som är de intressanta ur forskningssynpunkt. Antingen har de en så god ställning i livet att de har råd att behålla sina barn hos sig för hela livet och fortsätta vårda dem som barn hur vuxna de än blir, eller också behåller de denna stolthet och storhetskänsla genom att det uppstår en särskild relation mellan modern och barnet, som då i allmänhet är en son. I fall där modern och sonen lever tillsammans hela livet är detta fenomen påfallande, och denna moderliga stolthet och storhetskänsla smittar då i allmänhet av sig på sonen. Särilingar som åtnjutit överprotektion från moderns sida alltför länge i vuxna år blir ofta mentalt rubbade eller direkt storhetsvansinniga som kejsar Nero eller Richard Wagner eller Jesus.

Den speciella relationen mellan moder Maria och Jesus skymtar ofta fram i evangelierna. Vid bröllopet i Kana tar Maria för givet att Jesus skall förvandla vattnet till vin, och Jesus snäser nästan åt henne att inte fresta hans förmågor och kräva manifestationer av en för given tagen gudomlighet, som Maria tycks vara förtrogen med från början. Det är helt naturligt att Jesus måste ha betytt särskilt mycket för Maria med tanke på omständigheterna kring hans födelse, och det är därför helt naturligt att det moderliga storhetsvansinnet i detta fall kommer att spela en kanske större roll än i något annat fall.

När Jesus hänger på korset säger han till Johannes: "Se din moder," samtidigt som han ger Johannes till Maria som en annan son i stället för sig själv. Det kan tolkas som Jesu slutliga resignation: han har misslyckats med att genomföra de underbara storhetsdrömmar som hans moder inspirerat honom till och ber därför sin moder om ursäkt. "Moder, se din son," kan vara en omskrivning för att Jesus egentligen menade: "Förlåt mig, moder, att jag har misslyckats."

Bilden av modern med Jesu döda kropp har kallats "*Pietà*", "Fromhet" eller "Förbarmande", och har alltsedan renässansen utgjort konstnärers älsklingsmotiv för att uttrycka kristen fromhet. I själva verket föreställer denna bild moderns tillfrisknande efter det långa ljuva storhetsvansinnet. Den moderliga stoltheten och storheten har gjort fullkomlig bankrutt, och därmed är modern återställd. Det är i sanning ett konstruktivt motiv.

Naturligtvis måste ett sådant här resonemang väcka invändningar, och om psykologer kände till mitt personliga förhållande till min egen mor skulle de säga: "Aha! Han vill bara hämnas omedvetet på sin egen moder!" Det är riktigt, att mitt första barnminne av min moder var hur hon bedrog min far, som jag aldrig hade sett, och det satte naturligtvis sina spår. Men samtidigt växte jag i stället upp med en mycket hälsosam distans till min moder och kunde betrakta henne och andra mänskliga relationer helt objektivt. Ovanstående resonemang är inte subjektivt utan helt sakligt. Jag ärvde i alla fall aldrig *min* moders moderliga storhetsvansinne, och jag såg även noga till att hon aldrig fick behålla det särskilt länge.

Herr Owe Svahn har bett mig kommentera en gurus syn på Kristus. Han har tydligen inte läst innantill. Jag har sagt att jag inte tänker kommentera gurunns syn på Kristus. En konventionell ortodox teolog hade givetvis framhållit att gurun helt bortsett från Kristi gudomliga natur och bara försökt tolka Jesu mänsklighet, som i oändlighet kan föranleda nya intressanta tolkningar, men jag är inte en konventionell teolog utan en som söker nya teologiska vägar hellre än att bidra till hela världskyrkans stagnation. Här ger jag herr Owe Svahn i stället för en kommentar till

gurun en helt annan medicin att svälja, nämligen en mera kvinnlig syn på moder Maria. Jag tänker inte närmare kommentera den heller.

"Jag tycker inte om er tendens. I nummer sju försvarar ni terrorfundamentalismen i Egypten, och i nummer åtta låter ni en okunnig indisk guru helt profanera kristendomen. Är ni beredd, herr Westerberg, att som ortodox teolog låta er konverteras till islam? - besviknen läsare." Frågan är retorisk och teatralisk och knappast ställd på allvar. Så här lyder en annan insändare:

"Du är min broder, och jag älskar dig. Jag älskar dig när du tillber i din kyrka, knäböjer i ditt tempel och ber i din moské. Du och jag och vi alla är barn av en enda religion, för de olika religiösa vägarna är endast fingrar av den Högstes älskande hand, som utsträcker sig mot oss alla, erbjuder fullkomning åt alla och är ivrig att ta emot oss alla.... (Kahlil Gibran)

Det smärtar mig att behöva skriva dessa rader, men jag anser det dock vara min plikt och skyldighet såväl mot Dig som mot Dina läsare. På senare tid har Du skrivit så mycket osakligt och rent skandalöst dravel om Islam, att vi är förvånade. För det första lever vi i en tid, då varje ansvarskännande individ borde göra sitt för att bidra med förståelse och respekt för andra folk, deras kultur och religion. Rasismens svarta spöke hotar att förblinda oss. För det andra lever vi i ekumenikens tidevarv: representanter för olika religioner, (människor som verkligen känner sin religion och vet vad de talar om) träffas för att lära sig förstå varandra, leva tillsammans i fred och vänskap, eliminera missförstånd och vanföreställningar. I varje kulturkrets finns det goda och onda människor; allt som sker i religionens namn är inte alltid religion. Islam är en lika ädel och respektabel religion som kristendomen. Att Du dessutom skriver dessa kränkande och fullständigt absurda artiklar utan att våga namnge Din källa är en skandal! Skriv gärna Dina artiklar, men undvik ämnen som Du inte behärskar, och - som kristen mänska - undvik att såra Din broder. - M.B.v.R."

(Insändaren representerar en katolsk familj med mycket gedigen kunskap och erfarenhet av islam.)

Den ena anklagar oss sålunda för att vara pro-islam och den andra för att vi är mot islam. Ingenting har helt rätt eller helt fel.

Problemet är väl att islam är så olika i olika länder. Sunni-islam är en religion att respektera medan Shia-islam dragit skam över sig genom prästdiktatorn Khomeinis vanvettiga tioåriga våldspolitik i Iran. Fundamentalismen kan synas farlig men är oklok och troligen dödsdömd genom sin kortsynthet. I vissa länder används Islam som medel till förtryck, som i Indonesien, medan i andra Islam är rena frihetsrörelsen, som i Sinkiang. Man måste noga skilja mellan de olika manifestationerna av Islam. Lika litet som inkquisition och katolicism är samma sak, lika litet som David Koresh representerade kristendomen, lika litet har Islams tillämpning av överdrifter som våld något med Islam att göra.

Emellertid ser jag en helt annan fara med Islam. Det är den bekvämaste av alla religioner. De flesta muslimer menar att Koranen innehåller allt, alltså behövs det ingenting annat. Den enkla lättfattliga monoteismen stryker ett streck över alla komplicerade kristna hårklyverier och gör alla kyrkstrider och teologiska oenigheter onödiga, vem som helst kan fatta Islams enkla budskap, den är därmed en riktig religion för massorna, och med Islams enkla trygghet behöver man inte längre tvivla och diskutera och tänka själv. Detta är en fara med Islam: uteslutandet av varje form av tvivel. Dostojevskij menade, att om man inte kan tvivla så kan man inte heller tro, och däri ligger kanske kristendomens viktigaste livskraft. Genom ständiga tvivel och

omprövningar har kyrkan en förmåga att ständigt förnya sig och utveckla sig, som Islam saknar, som en gång för alla stagnerat från början genom sin totala enkelriktning. Själv understödjer jag Islam idag mest som frihetsrörelse i förtryckta länder som Sinkiang medan jag för övrigt visserligen har förståelse och sympati för Islam men ändå samtidigt beklagar dess instängdhet.

- Johannes B. Westerberg

(Vår medarbetare J.B.W. kommer i fortsättningen att framträda i så gott som varje nummer.)

En läsare har blivit mycket upprörd över att vi låtit en Scientologisk insändare försvara Scientology, medan en Scientologisk läsare anklagar oss för fortsatta angrepp mot Scientology. Vi har belyst för- och motargument utan att ta ställning själva och motvilligt efter att ha försökt avsluta debatten. På samma sätt kommer det nu anklagelser från islamskt håll om att vi angriper islam och från anti-islamskt håll om att vi försvarar islam. Av denna anledning måste vi understryka Fritänkarens enda doktrin: total neutralitet. Han tar inte parti eller ställning för eller mot någon ideologi då han själv enbart står för sig själv. Även CCA är totalt opolitiskt och oreligiöst och endast partiskt för livet och demokratin.

Emellertid borde en fråga ställas till alla företag, religiösa eller politiska, som agerar utgående från att "den som inte är för oss är emot oss," nämligen:

När skall ni någonsin lära er att mänskligheten integ är *på* sådant?

Beträffande diskussionerna angående våra medarbetares och poeters existens eller icke-existens tycks tendensen vara den, att de personer som läsarna inte träffat själva *in corpore* betvivlas existera, medan sådana de träffat själva *in corpore* inte betvivlas existera. Därmed är det ingenting mer att säga i den diskussionen.

En andra insändare från vår vän rättspsykiatern

Ert intressanta svar till min insändare lockar mig att spekulera vidare, vilket även den dam gör, som ni inlett ert senaste nummer med. Hon anser tydligen att ren fantasi är ett alldeles tillräckligt motiv för någon att uppdikta de mest allvarliga historier med. Det anser inte jag. Det är ytterst sällsynt att brott begås utan motiv, och när det någon gång händer är det i regel en olyckshändelse eller tillfällighet. Denna dam anklagar er för att ha hittat på personerna John Bede, Claes Lindgren, Henning Enedal och en hemlighetsfull Säpo-man (Owe Svahn?) utom en hel firma som kallar sig C.C.A. Hon måste ha något motiv för att komma med sådana anklagelser mot er, medan ren fantasi inte är ett trovärdigt motiv för att konstruera sådana personer och en sådan firma.

Antag emellertid att hon har rätt. Antag att varken de nämnda personerna eller firman existerar. Då föreligger två möjligheter. Ni måste i så fall ha något motiv för dessa fantasier. Det troligaste motivet är då att ni önskar avleda uppmärksamhet från något annat. Personligen är jag beredd att tro att C.C.A. mycket väl kan vara ett kamouflagenamn för någon annan ännu mer intressant verksamhet än bara beskydd av mordhotade enskilda. Det andra troliga motivet till en sådan uppdiiktning skulle vara ren journalisttaktik för att vinna fler läsare och göra pengar. Detta senare motiv är knappast troligt, då jag tyckt mig märka, att Fritänkaren knappast går med någon vinst och inte heller kan göra det någonsin med nuvarande omkostnader av bland annat 500 kronor i porto månatligen, vilket kräver minst fem nya prenumeranter per nummer; hittills lär det förekomma 40 prenumeranter, vilket inte räcker till för att täcka kostnaderna för redan nio utkomna nummer.

Fantasiteorin motsägs även av att Claes Lindgren och Henning Enedal verkligen tycks kunna bevisas existera liksom Säpo-mannen, om han är Owe Svahn. John Bede verkar vara en typisk irländsk utsvävande romantiker och som sådan knappast mindre trovärdig än de övriga. Kvar står den odefinierade firman C.C.A., som bara dess egna medlemmar tycks veta vad den står för, och de enda säkra medlemmar vi känner till tycks vara herr redaktören och teologen herr Westerberg. Möjliga medlemmar tycks herr John Bede, herr "doktor Sandy" och herr Owe Svahn vara. Alla fem indikerar internationalism av intressant höggradighet.

Några elementära slutsatser: utan motiv inget brott, och utan brott inget motiv. Hos Fritänkaren saknas än så länge både brott och motiv. En brottsling kan i regel aldrig sättas fast så länge man inte har hans motiv, medan man i regel även har brottslingen om man en gång har motivet, förutsatt att det är rätt motiv. Om herr Lanciai är en kvalificerad bedragare så känner vi inte till hans motiv (som åtminstone knappast kan vara pengar) och kan vi heller inte definiera bedrägeriet. Man måste ha ett lik för att kunna misstänka mord. På samma sätt måste man kunna bevisa att en lögn är en lögn innan man kan anklaga någon för ljug. I mina ögon verkar det hela handla om en medfödd idealism som ställts i tjänst för intressanta ändamål. En sådan medfödd idealism blir sällan trodd eller tagen på allvar, varför den måste söka sig krokiga och svåra vägar för att överleva.

Så långt har jag kommit i mina spekulationer. En annan av era insändare har väckt mitt intresse, nämligen "doktor Zebra" i den scientologiska debatten. Jag vill bara presentera en juridisk synpunkt i denna debatt, om herr redaktören ursäktar, fastän han två gånger försökt sätta punkt för debatten. Om ett miljonårskontrakt faktiskt är taget i bruk av någon firma finns det knappast något land i världen vars lagar skulle tillmäta ett sådant kontrakt någon laglig eller bindande betydelse. Ett sådant kontrakt skulle kunna brytas av både arbetsgivaren eller löntagaren när som helst utan några juridiska konsekvenser, därför att ett sådant kontrakt är omöjligt att uppfylla, då ingen människa lever i en miljon år. Åtminstone lär inte någon av alla nu levande människor kunna göra det. Livstidskontrakt kan vara juridiskt bindande, men inte kontrakt på en miljon år.

Jag har aldrig själv sett något miljonårskontrakt, men om sådana verkligen existerar skulle jag verkligen vilja studera ett exemplar närmare.

Med vänligt intresse för Fritänkarens fortsatta tankefriheter,

A.H.

(Det bör tilläggas att herr rättspsykiatern-kriminologen A.H. ställt sina tjänster till Fritänkarens förfogande som medarbetare men att vi avböjt dem åtminstone fram till dess att vi behöver dem. Han är även skriftställare och hör till de ihjälrefuserades skara: hans intressanta kriminologiska studier har hittills refuserats av alla förlag i Sverige i 15 år, som om förlagen var allergiska mot intelligens och erfarenhet och bara vågade tro på juvenilia som tillräckligt förtjänstbringande.)

Max Chablon in memoriam

Uppgifterna om hans frånfälle var först mycket bristfälliga. En kort notis från J.B.W. sade endast: "För övrigt har vår vän Max Chablon avlidit i Imphal. Dödsorsaken skall ha varit plötsliga våldsamma feberattacker av malaria, men tydligen var det också en klåpare till doktor som skötte honom, som gav honom morfin i stället för att försöka klara honom." En läkare ger patienter morfin av två anledningar: för att lindra patientens olidliga smärtor vanligen på patientens egen

begäran, eller för att ge upp inför patientens död med att samtidigt påskynda döden och avlägsna dess plågor. I detta fall skedde det troligen av den senare anledningen. Max Chablon led av en ytterst svårbehandlad form av epilepsi, som yttrade sig genom att han före ett anfall måste binda sig själv till händer och fötter och sätta en trasa i munnen för att inte vålla sig själv våldsamma skador. Kim upplevde en gång ett av hans anfall som en gastkramande skräckupplevelse: "Jag trodde han skulle ta livet av sig inför min åsyn. Först när det hela var över förstod jag att det var ett sjukdomsanfall." Han reste till fjärran Assam enkom, som han själv sade, för att söka vård hos buddhistiska läkare "som visste mer om healing genom meditation än hela läkarvetenskapen om medicinering," men det finns skäl att misstänka att han visste att han skulle dö. Han var redan dödförklarad, det hade han själv ombesörjt för att få vara i fred, och detta plötsliga slut långt bortom den civiliserade världen, utan grav och utan eftermäle, var den sista pusselbiten i ett mycket sällsamt färgstarkt människoöde.

Nu när han är borta framstår han som den viktigaste av de fem deltagarna i mötet i Benares den 13 november i fjol näst efter doktor Singh själv. Jag visste ingenting om Max Chablon då, men endast tack vare honom blev de märkliga aids-samtalen och profetiorna från den döende doktor Singh bevarade. De anförtroddes sedermera åt mig på villkor att de endast fick offentliggöras om de ingick i en roman vars läsare hade friheten att betvivla dess sanningsenlighet. Nu kan den romanen skrivas, och det blir i så fall romanen om Max Chablons liv. En kort skiss därav är på sin plats här.

Han måste ha sett mycket grann ut som yngre. Han hade skarpa anletsdrag med en örnblick som alla kände sig nakna inför. Han hade vad man närmast skulle vilja beskriva som en röntgenblick. När jag såg honom var han redan utbränd med sitt ansikte helt förhärjat av ett förfärligt liv av ständig livsfara och oavbrutet alkoholiserande, men röntgenblicken var fortfarande ung, förtärande och förfärande.

Hans hem var Interpol, som han tjänade obrottsligt under minst 30 år om dock han nästan ständigt låg i konflikt med sina chefer. I själva verket var han något så schablonartat som en typisk hemlig agent i det kalla kriget, och det var ett område som han behärskade totalt, även om det var det enda han behärskade. Det blev hans tragedi, för när det kalla kriget tog slut blev han totalt arbetslös, och det klarade han inte av. Hans sjukdom blev värre, och när han fortsatte agera som om det kalla kriget ännu pågick (efter augusti 1991) övertalades han till att söka vård på ett mentalsjukhus. Därifrån flydde han (med Kims hjälp), gick under jorden, ordnade med sin egen begravning och dök upp i Indien i Kims sällskap i november 1992, där han stenograferade och bevarade doktor Singhs sista samtal. Hade han inte gjort detta hade han knappast blivit ihågkommen för något här i livet, ty alla gamla hårdhudade kämpar, som utbildades av det andra världskriget till civila soldater i det kalla kriget, glömde världen gärna och helst genast så fort det kalla kriget var avslutat.

Därmed har vi bara startat på inledningen till sagan om hans liv. Han är inte död. Han har bara lämnat oss för att äntligen kanske för alltid bli ihågkommen och göra sig påmind.

Winterreise, del 5.

En annan som trotsat hela världsvintern var Bernie, en liten fattig kines från Hongkong klädd i en fotsid uniformskappa från Röda Armén. Han var inte det minsta oroad över Hongkongs framtid då han var fattig och inte hade mycket att förlora, och vintern hade han trotsat med att resa genom hela Sibirien med transsibiriska järnvägen mitt i vintern utan att kunna ett ord ryska. Han var

Patrasbåtens enda däcksplatspassagerare; alla andra hade köpt sig fåtöljplats inomhus för dyra pengar. Trots sin litenhet hade han ett glatt tandgarnityr som var större än all glädje ombord på hela båten, och han blev mitt bästa resällskap till Brindisi. Naturligtvis utbytte vi adresser. Han bodde i Hongkong i kvarter nummer 25 i rum nummer 312.

Ej heller Kerstin i Borghesiana utanför Rom hade låtit sig påverkas av vintern. Hennes mat var godare än någonsin, hennes vin var godare än någonsin och hennes sällskap var bättre än någonsin trots att hon lidit av infektioner hela vintern.

I Palermo kunde jag för första gången ta på mig sandaler men dock inte utan strumpor. Problemet med Palermo är att där blir det mänskliga umgänget så intensivt att det sedan varken går att studera eller arbeta eller koncentrera sig. Däremot gjordes ett lärorikt besök i kapucinernas katakomber. I dessa underjordiska korridorer står och ligger ett antal av 8000 lik, både män, kvinnor och barn. Männerna står i allmänhet upp och är ordnade efter yrken och samhällsställningar, medan kvinnorna oftast ligger ner. Barnen förekommer i särskilda bås för sig, och en liten balsamerad flicka ser levande ut fortfarande. För övrigt har alla de 8000 döda de mest förvridna grimaser och ansiktsuttryck beroende på hur mycket av skinnet och köttet som finns kvar. De nakna flinande döds skallarna är naturligtvis övervägande. I korridor efter korridor står dessa lik och köar inför domedagen i kilometerlånga gångar utan ände som det kan vara svårt att hitta ut ur. Intrycket av denna överväldigande mängd dåligt balsamerade lik är naturligtvis brydsamt. Man påminner sig att Odysseus någonstans i dessa trakter uppsökte de ödas rike, och dessa katakomber är en alltför realistisk illustration till Odysseus beklämmande situation.

Somliga lik var vanställda även på annat sätt. Någon hade pressat in en cigarettfimp i mungipan på ett grinande lik, och ett annat hade fått en bit kex i munnen. Bland andra besökare förekom det några kvinnliga ungdomar, som gick omkring och tuggade tuggummi, skämtade grovt, skrattade högljutt och roade sig med att försöka skrämmas. Denna vanvördnad inför döden var ställets enda avskyvärdhet, och den var levande i motsats till alla de groteska döda, som borde ha varit mera avskyvärda men som bara var sakliga föremål och paket.

Det finns flera ortodoxa kyrkor i Palermo, och det firas även ortodoxa gudstjänster i den anglikanska kyrkan. En dylik vanvördnad inför döden vore otänkbar i ortodoxa sammanhang. Jämför de flinande skolflickorna som tuggar tuggummi och ropar "Bu!" mitt bland kapucinernas dödsuppfyllda gruvkatakomber med situationen i Sofia, där Jotka tronade svartklädd som en bysantinsk kejsarinna i en högtidlighet utan gränser vid sammankomsten inför hennes yngre systers bortgång med enkelt kaffe, mycket tårar, många sentimentala minnen, innerliga relationer och deltaganden och en fullkomligt korrekt stilkänsla inför dödsallvarsstämningen förutom då en gränslös respekt för den avlidna. Endast så kan man göra döden till något icke avskräckande och inte genom att uppsöka de döda tuggande tuggummi, skämtande och skrattande grovt och lycklande med själva döden i ett ansträngt och dödfött försök att göra den löjlig. Det går bara inte. Döden kan inte skojas bort hur man än försöker. Den förblir alltid det djupaste allvaret, det största mysteriet och tröskeln till det heligaste som finns.

Från Palermo hade jag till resällskap en mycket kultiverad universitetslärare i filosofi och psykologi från Messina. Vi diskuterade hela kristendomen, jag framlade mina betänkanden beträffande den katolska kyrkan, Augustinus egoistiska sentimentalitet och inkquisitionen och mitt föredragande av ortodoxin, och det visade sig att han kunde hela Johannes Chrysostomos utantill. Utan att kunna försvara sin katolska kyrka kunde han inte heller uppmuntra mig till att konvertera, fastän han kände många ortodoxa präster. Tyvärr spårade sedan vårt givande samtal ur, då det visade sig att han var homosexuell och ville ha ett förhållande med mig. Det ledde

till en pinsam diskussion om diskriminering av homosexuella och heterosexualitetens otillräcklighet, som jag bara kunde slingra mig ur med att förklara mig vara asexuell. Detta fann han vara ett intressant alternativ, han förstod att han inte skulle komma längre med mig och bjöd mig farväl. Därefter bröt det ut en förödande diarré i mitt inre som fortsatte hela natten med förfärliga toalettbesök varannan timme. Denna natt blev därför värre än de båda kylslagna i Bulgarien. Först dagen därpå, när jag åter kunde samla mig hos Kerstin, började det lugna ner sig.

Kerstin håller på med fjortonåriga studier i ämnet "*World Goodwill*", en ny ekumenisk internationell och ytterst konstruktiv religiös samlingsrörelse, som går ut på att förena alla religioner. Den har sina huvudstödplatser i Genève, London, New York, Tokyo och Darjeeling, och det hela handlar om att acceptera den enda förekommande Guden i alla hans manifestationer vare sig det är i olika religioner, i naturen, i astrologin eller i filosofin. För närvarande är hon inne på det ytterst aktuella studiet i den världspolitiska fara som ligger i den nya internationella tendensen till nationell egoism, i vilken inte minst EG har en stor skuld. Här är adresserna till kontoren i Genève och London, om någon är intresserad av att veta mera:

Lucis Trust Association,
Arcana School, World Goodwill Triangles,
1, Rue de Varembé, P.O.Box 31,
CH 1211 Genève 20,
tel. 022-7341252, Fax 022-7400911.

World Goodwill,
3 Whitehall Court, Suite 54,
London SW 1A 2 EF, England.

Ett känsligt problem infinner sig när man råkar ut för goda vänner som röker. En rökare tycker aldrig om att man påpekar rökandets skadlighet, och om man till exempel i en icke-rökar-kupé ber någon som ändå röker att låta bli, kan han uppleva det som en svidande förolämpning, fastän det är han själv som har begått ett fel. Tyvärr blir i sådana fall släktskapen mellan rökare och självdestruktiva narkomaner påtaglig.

Problemet är att det är så allvarligt. Lungcancer är världens mest dödliga sjukdom, och den uppstår nästan bara genom rökning. Den är alltså inte bara världens mest dödliga sjukdom utan dessutom nästan helt självförvållad. Ändå finns det intelligenta, duktiga och ansvarskännande människor som röker.

Även Annie röker. Hon bor i EUR utanför Rom och har ett långt jobbigt liv bakom sig, som inte är mindre jobbigt för närvarande. Hon har ett ytterst påfrestande arbete som översättare i affärssammanhang, hon har tre barn mellan 14 och 22 år men bor ensam då hon är skild från deras italienske fader. Hon är godheten själv, vilket gör att man ännu mer beklagar att hon röker. Likväl kunde jag inte med ett enda ord ta upp denna kinkighet med henne. Frågan är: vad är ett bra arbete värt, om dess svårighet är sådan att man inte klarar av det om man inte kan slappna av från det på något annat sätt än genom självdestruktiv rökning?

En ny överraskning mötte mig i Verona. Plötsligt var det sommarvarmt, och temperaturen visade 22 grader. Efter denna vinterresas alla provningar var naturligtvis en sådan värme överväldigande välgörande, men samtidigt verkade den avig i sin tunga klubbighet. Det visade sig att det inte hade regnat i Veronatrakten på fyra månader med risk för katastrof för hela jordbruket i detta viktiga näringsområde.

Min fars bortgång hade drabbat mina släktingar hårdare än någon annan utomlands. För hans kusin Ida hade han varit som en äldre bror, och även min småkusin Cristina hade gråtit och gråtit och åter gråtit. Min uppgift som tröstare blev lika svår som nödvändig.

Naturligtvis påverkades vår samvaro av katastrofens allvar, och en kväll blev det tal om hur var och en ville ha det när han dog. För Achille, Idas man, var saken enkel och klar: han ville ligga naken i sin kista med sin rosenkrans i handen. Marco, Cristinas kavaljer, belyste det absurda i att det har blivit så omänskligt dyrt att dö, och jag kom fram till att jag inte skulle ha råd med det. Lyckligtvis gick inte samtalet så långt så att jag behövde ta fram skeletten i kapucinerkatakombarna i Palermo och belysa dessa åtta tusendens ovanliga gravläggning och försök till självmumifiering.

Michael, min veronesiske storonkel, är 86 år gammal och firade förra året 50-årsminnet av sina upplevelser i Ryssland vid fronten mot Moskva vintern 1941-42, som var krigets första tyska nederlag. Hela Michaels italienska bataljon blev nermejad så när som på en handfull, som ännu lever högt på dessa förfärliga men trots allt överlevda krigsminnen. Exempelvis har han sällskap med en ambulansförerska som förekom vid samma skede och som är 89 år gammal. Vi talade mycket om Ryssland och de pågående turbulenserna där, och han var mycket intresserad av mina intryck av situationen i östra Turkiet. Jeltsin har liksom Gorbatsjov ett skumt förflutet som lojal partiboss och är därigenom medskyldig till mycket, Gorbatsjov tog en risk i att lita på sådana gamla kollegor vilket blev hans fall, hade kuppförsoket i augusti '91 aldrig ägt rum hade Gorbatsjov kunnat fortsätta styra landet i en mera lugn och säker kurs mot marknadsekonomi, Jeltsin tar större risker men har bättre inrikespolitiskt väderkorn än Gorbatsjov, men även Jeltsin är fläckad av smuts från sitt förflutna. Bland annat var det han som i egenskap av borgmästare i Jekaterinburg (Sverdlovsk) lät riva det Ipatjevskas huset, i vilket tsarfamiljen mördades 1918, för att utplåna minnet av händelsen fastän FN ville restaurera det. Jeltsin agerade då i lojalitet mot Bresjnev. Michael menar att det ryska folket är genomsunt i sin godhet och att politikerna alltid gjort allt för att fördärva allting för det bara för att själva dra fördel därav. Mycket i den pågående ryska krisen beror av president Clintons ställningstaganden.

Resan närmar sig sitt slut, och ändhållplatsen visade sig vara Venedig. Det förelåg planer på att även resa till Wien eller till Frankrike (Grasse och Paris), men det var omöjligt både att bestämma sig och att fördärva någon av de tre som väntade: det var omöjligt att hinna med alla tre. I stället slog jag till reträtt och begav mig raka vägen hem, då ingenting väntade ivrigare på mig än mitt arbete.

(nästa avsnitt : *avslutning*)

James Clavell

James Clavell är ett symptom. Hur briljant, dramatisk och mänskligt intressant hans genombrottsroman "Fånglägret" ("*King Rat*") än är så finner man redan här den hårda cynism och snudd på omänsklighet som sedan präglar hela hans författarskap i främst de stora asiatiska romanerna "*Tai-Pan*", "*Shogun*", "*Noble House*" och "*Virvelvind*". Alla dessa fyra är briljanta tekniska uppvisningar i ren action och mans-chauvinism med stark betoning på våld och pengar. Förgäves spanar man hos Clavell efter någon djupare mänsklig strävan, några rent konstnärliga ambitioner eller några nyanser över huvud taget. I stället får man det intrycket att dessa asiatiska mastodontromaner enbart är skrivna för pengar - och det är också vad de har inbringat. Clavell har blivit mångmiljonär främst genom att de även har omvandlats till populära vålds- och actionfilmer för TV. Han är med andra ord

kanske mer än någon annan författare en rent teknisk underhållare. Inte ens i den mest ambitiösa av dem, "Virvelvind", som ändå behandlar ett så intressant ämne som den iranska revolutionen 1979, finner man något djupare engagemang i vad som egentligen hände på det rent andliga planet - författaren intresserar sig bara för våldet, pengarna, räddningen av de västerländska helikoptrarna samt finnen Erkkis manschauvinistiska bravurnummer. I en roman på 1200 sidor har författaren inte förstått någonting av själva ämnet som han skriver om.

Detta är det tragiska tidssymptomet: en av världens mest framgångsrika författare producerar bara våldsunderhållning som går ut i etern över hela världen vilket han förtjänar miljoner dollars på medan hans böcker är totalt renons på både konstnärliga och mänskliga kvaliteter och där tendensen till och med ofta är omänsklig. Den mest mänskliga av hans hjältar är den kapitalistiske amerikanen "kungen" i "Fånglägret", som genom sin fiffighet i alla fall bidrar till att existensen i fånglägret blir uthärdlig för somliga, och som författaren i romanens final likväl endast kan jämföra med en "rättornas kung bland andra rättor".

Snart kommer troligen hans andra romaner att glömmas bort och betraktas som oläsliga medan endast denne "rättkung" ändå skall överleva alla Japans, Hongkongs och Irans lysande maktmänniskor i de större romanschabraken.

Som litterärt tidssymptom är James Clavell således lika bedrövligt som Sydney Sheldon, Victoria Holt och allt vad de heter som bara skriver för pengar och massorna och som dominerar marknaden totalt. Vad har hänt med Litteraturen?

Göteborgs Stadsteater har refuserat fyra historiska femaktare av en opublicerad Göteborgsförfattare som skrivit pjäser sedan 1972 av den anledningen att dramerna inte var i enlighet med modernismens krav. Tydligt är då modernistisk dramatik den enda tillåtna på denna Stadsteater, som sedan 1972 bara har satt upp Shakespeare i modernistiska omskrivningar och tillrättalagda omtolkningar. Tydligt är tendensen inom dagens teater den att modernism är det enda kriteriet, varför vi år ut och år in får dras med destruktiva tristesser som Lars Norén, som passar modernismens krav bättre. Språk och diktion är inte längre viktigt, varför åskådarna inte längre hör vad skådespelarna sluddrar, varför det blir allt vanligare att dramatiska texter i stället görs om till kupletter, för att pigga upp den sluddriga modernistiska tristessen. En dramatiker som då har den makalösa fräckheten att hellre sträva efter klassiska ideal som den oförvanskade Shakespeare, Racine och grekerna och som föredrar tidlös universalism framför modernistisk trivialitet och modebundenhet måste då vara hopplöst bannlyst från teatrarna från början och aldrig givas någon chans p.g.a. alltför revolutionära konstnärliga ambitioner. Utdömd som läsdramsförfattare, som alla förlag är allergiska mot, hamnar dessa intressanta femaktare i mörkret av en skrivbordslåda och blir aldrig ens lästa utom av slarviga teaterlektörer vars jobb är att från början refusera allt som inte är tillräckligt modernistiskt intill obegriplighet.

Nevil Shute (1899-1960)

Liksom James Clavell är Nevil Shute först och främst en tekniker och därtill en välutbildad flygplansingenjör, som offrade sina bästa år på luftskeppsprojekt under 20-talet och på att driva i gång en flygplansfabrik under 30-talet. Att skriva böcker var för Nevil Shute från början blott en förströelse, och han vidhöll alltid att han gjort större insatser för flyget än för litteraturen. Han betraktade alltså inte sig själv som någon seriös författare. Likväl är det få anglosaxiska författare som under 1900-talet

haft en så jämn kvalitet i produktionen att uppvisa, som nått en så universell popularitet, och som lyckats behålla denna popularitet så länge efter sin död.

Skillnaden mellan teknokraterna James Clavell och Nevil Shute är att den senare alltid är mänsklig och aldrig överger den mänskliga finkänslighetens varmt tilltalande ram. I vissa av hans 22 romaner kan det ibland slå över i sötsliskig sentimentalitet (främst i "Fem svarta höns"), men hellre det än att han drar sig utåt den motsatta riktningen, som är den omänsklighet man kan träffa på hos James Clavell. Därtill är Nevil Shute sällsynt begåvad med ett finstämt psykologiskt antennsystem; och i förening med en viss djupsinnig mysticism, som blir allt tydligare i hans senare romaner, framstår dessa insikter i människans djupare inre som ovanligt högt utvecklade för en ingenjör och teknisk författare. Ingenting av allt detta finns hos den onyanserade James Clavell.

Man kan ta vilken roman som helst av Nevil Shute från den första till den sista och komma igenom den med uppbygglig behållning. Det är inte bara "Fem svarta höns" och "På stranden" som håller av hans böcker. Dessa två framstår i själva verket som två av de mest povert komponerade av hans romaner. Hela slagkraften i "Fem svarta höns" ligger i inledningshistorien, som är den enda av Shutes skildringar som är direkt hämtad från verkligheten. Utan denna inledning om de vinddrivna och utstötta kolonialistdamerna i Bortre Indiens krigshärjade tropiker vore resten av romanen bara en banalitet. "På stranden" är Shutes starkaste roman genom sitt ytterst angelägna budskap för den tiden: med vetenskaplig exakthet drar Nevil Shute konsekvenserna av ett kärnvapenkrig 1962 i en av världslitteraturens mest skakande och realistiska skildringar. Den skrevs 1957, och lyckligtvis kom Cubakrisen till korta fem år senare. Var detta delvis till följd av Nevil Shutes profetiska varningar?

Många av hans böcker blev framgångsrika filmer. "Fem svarta höns" har filmatiserats ett antal gånger (första gången med den vackra Virginia McKenna) liksom "Mannen med sälgpiporna" (senast med Peter O'Toole). "På stranden" gjordes med Gregory Peck, Ava Gardner och Fred Astaire (som racerbilsentusiasten), och "Ingen återvändo", Nevil Shutes första universellt framgångsrika roman, var som färdigt skraddarsydd för James Stewart som den excentriske ingenjörforskaren som vållar skandal med att sabotera ett passagerarplan på flygplatsen i tron att det kommer att störta om det får flyga. (Marlene Dietrich är med, men Glynis Johns blir hans hustru.) I alla hans romaner märks det att det är en flygarpionjär och veteran som talar. Så fort det blir tal om flygning ökar spänningen, tilltar detaljrikedomen, blir författaren lyrisk, händer det dramatiska ting och får man känslan av att författaren definitivt vet vad han talar om. Han är då hemma på sitt eget område, och man njuter av att få vara hemma med honom och i samma plan som en så trygg och mångkunnig flygare. I nästan alla hans romaner flygs det. Därför kan man vara säker på att alltid få en god resa i Nevil Shutes sällskap.

Antoine de Saint-Exupéry (1900-1944)

Även han är flygare men inte ingenjör utan poet. Även han hör till de stora entusiastiska flygarpionjäreerna, och sin flygarentusiasm omvandlar han i den finaste prosalyrik. Man fullkomligt smälter i läsningen av hans betagande verk. Som flygare gjorde han sina insatser i Franska Västafrika samt i Sydamerika, där han bidrog till flygplanstrafikens utveckling över Anderna och till utforskningen av de svåra rutterna över dessa stormiga berg. Samtidigt som han är flygpionjäreernas poet nummer ett blir han kanske deras mest subtile mystiker, ty han är den förste av dessa flygandets eldsjälur som inser denna utvecklings tragedi, och han blir ett direkt offer för den. Under andra världskriget utvecklas flyget till en monstros teknisk perfektion och slagkraft som dock mest bara används till att förinta städer, människor

och civilisationer. "Inte var det för detta som vi ville ge mänskorna vingar," resonerar Saint-Exupéry, och efter en medelhavsflygning 1944 kommer han aldrig mer tillbaka. Hans flygplan påträffas aldrig, och man får än idag läsa motstridiga uppgifter om att han än skjutits ner över Medelhavet och än försvunnit ut över Sahara. Var det självmord eller krigsoffer? Troligen var det i vart fall ett martyrium för människans rätt till den obegränsade frihetens obesudlade vingar.

Hans mästerverk är "Kamrater på en irrande planet", som också heter "Flykten under stjärnorna" i vissa översättningar ("*Terre des hommes*"), men hans mindre böcker är ett dussin till antalet. Till dessa hör även den klassiska barnboken "Den lille prinsen" och hans humanistiska testamente "*La Citadelle*".

Saint-Exupéry är ungefär jämnårig med både Nevil Shute och James Hilton (han med Shangri La) och är i högre grad än dessa båda ett grällt vittne om den tidens kulturella tragedi. Alla är väl överens om idag att världen definitivt spårade ur 1914. Allt kom av sig och i synnerhet alla kulturella värderingar. De som orkade försökte finna ett nytt slags vingar än den störtade kulturtrygghetens, och både Nevil Shute och Antoine de Saint-Exupéry lyckades genom flygmöjligheten. Men Nevil Shutes enda och äldre bror, som Nevil Shute menade att var den enda litterära begåvningen av dem, stupade i slutet av första världskriget och fick aldrig skriva. Antoine de Saint-Exupéry förgicks i andra världskriget genom dess antikulturella natur. Kipling slutade skriva då hans son dog i första världskriget utan att få någon känd grav. Somerset Maugham förbittrades för hela livet genom sina upplevelser av det första världskriget. Det var en förfärligt urspårad och tröstlös tid. Man är då tacksam för att åtminstone Nevil Shute och Antoine de Saint-Exupéry fann sig vingar som håller än idag.

Boris Christoff (1914-1993)

1900-talets störste bassångare har gått ur tiden 79 år gammal. Ingen har levat upp till Feodor Sjaljapins rykte utom Boris Christoff. Han var bulgar men hade antagligen aldrig blivit sångare om inte kungen av Bulgarien hade upptäckt honom och frågat honom varför han inte ägnade sig enbart åt att sjunga. Därefter ägnade sig Boris Christoff enbart åt att sjunga.

Det var inte bara bredden av hans repertoar, det väldiga tonomfånget och den utomordentligt bärkraftiga rösten som kännetecknade Boris Christoff. Han hade något sjuvärdeles extra därtill. Det var något elektrifierande med honom. När han stod på scenen var det bara honom man såg och ingen annan. Alla andra röster försvann när man hörde honom. Han hade en ovanligt skarpt framträdande "*stage presence*" som ställde alla andra i skuggan. Det var dynamit och dynamisk dramatik omkring honom som gav honom en enastående livsutstrålning som scenisk gestalt. Och därtill kom det här med rösten. Den kunde dåna diaboliskt, och den kunde smeka som den ljuvaste varmaste sammet. Det var en värme i hans röst som gjorde den oemotståndligt läcker. Av alla bassångares röster var hans den mest särpräglade, individualiserade och originella. Man kan ofta förväxla bassångare med varandra, men man känner alltid igen Boris Christoff. Till detta kom en helt naturlig och innerlig skådespelarinlevelseförmåga, som gav rösten extra liv. Han hade både temperament och den mest intensiva dramatiska gestaltningsförmåga. Det är som om han rörde sig med en extra dimension som fattas hos alla andra bassångare.

Boris Christoff är borta, och ingen kan ersätta honom. Kvar finns dock alla hans skivinspelningar. Det finns ingen mer levande Boris Godunov än han, (han gör även Varlaam och Pimen i samma opera,) ingen Mefistofeles är så demonisk som han i Gounods "Faust", och ingen utom han kunde göra Gretjaninovs ortodoxa liturgi full

rättvisa. Superlativen är många, men för en sångare som Boris Christoff räcker de inte till.

Vaccination mot Diabetes

Det lär faktiskt ha förekommit. I Linköping pågår ett försöksprojekt som än så länge har uppvisat lovande resultat: av 14 tonåringar i försöksgruppen har två nu varit insulinfria i fyra månader.

Metoden är dock inte någon egentlig vaccinering. Vad man gör är, att man tar ut patientens blod i portioner om 3,5 deciliter. Ur detta blod plockar man ett visst antal vita blodkroppar som bestrålas med ultraviolett ljus. Patienten har dessförinnan fått inta psoralentabletter, och det ultravioletta ljuset har den effekten att psoralenet biter sig fast i de vita blodkropparna och förändrar dem. När sedan detta blod återvaccineras in hos patienten aktiveras det egna immunförsvaret, så att det inbördeskrig i kroppen som Diabetes ställer till med gradvis upphör efter upprepade behandlingar. Om denna försöksverksamhet på regionsjukhuset i Linköping fortsätter att uppvisa positiva resultat kan det innebära ett genombrott i bekämpningen av Diabetes, en av världens mest hopplösa och obotliga sjukdomar, tills nu.

John Bedes gotiska följetong pauserar ännu i detta nummer, då vi ännu inte kommit i gång med det fortsatta översättningsarbetet, men vi hoppas komma i gång så småningom.

Vi har heller ingen filmartikel i detta nummer, men det finns ju så mycket annat i stället. Alla filmatiseringarna av Nevil Shutes romaner får tjäna som substitut så länge. Vi ser för övrigt fram emot Kenneth Branaghs och Emma Thompsons nya film "Mycket väsen för ingenting" (Shakespeare, filmad i Italien,) och "Jurassic Park".

Angående Mikael Roséns katolska antisemitism

av Johannes B. Westerberg.

Enligt den högsta buddhistiska skolan finns det ingen ondska utan endast okunnighet. All kunskap är av godo, och det är de skolades ansvar att upplysa de okunniga. Därför är kunskap alltid den enda betydelsefulla makten och egentligen den enda makt som existerar och överlever, ty dumhet och okunskap klarar sig aldrig.

Vad gör man då med kunniga människor som klamrar sig fast vid okunskapens dumhet som vid fixa idéer och vidskepliga dogmer? Ett sådant problem är chefredaktören Mikael Rosén, som med sin tidskrift förenar berömlig katolsk traditionalism med hatisk antisemitism. I december 1992 upprördes vissa katolska traditionalister av att en viss katolsk nordirländare vid namn John Bede slog alarm över att hans eget historiska verk hade gått som följetong i en antisemitisk tidskrift. Få tog detta alarm på allvar, men när herr Rosén efter personliga påhopp från mr Bede ändå framhårdar i sin antisemitism blir saken genast mera allvarlig.

Förmodligen bottenar problemet i något missförstånd, och antagligen har herr Rosén helt enkelt inte läst Bibeln. Ur denna historiska bok framgår det utan att saken kan misstolkas att monoteismen tog sin definitiva början redan med Abraham, en hebré som levde ungefär 1800 år före Kristus. Det framgår vidare ur denna historiska

samling krönikor att monoteismen definitivt etablerades i konungariket Israel under konungarna David och Salomo ungefär 1000 år före Kristus. Även om Abrahams existens inte kan vetenskapligt bevisas, så har aldrig någon betvivlat Davids och Salomos och deras monoteistiska rikets existens. Ur dessa redan uråldriga hebreiska monoteistiska traditioner framföds kristendomen först tusen år senare.

Det finns ingen historiker i världen som kan förneka att både kristendomen och islam har judendomen att tacka för sin uppkomst då de utan de flertusenåriga judiska traditionerna med hela det Gamla Testamentet inte hade haft någon grund att resa sig på. För en sådan historisk realism verkar herr Rosén vara fullständigt stenblind när han på fullt allvar hävdar att Jesus Kristus är den ende sanne Guden och att ingen Gud funnits före Honom och att därför alla judar måste tvångsomvändas till kristendomen då de eljest är förtappade för evigt såsom Jesu Kristi mördare utan urskiljning, utan undantag och fastän ingen nu levande jude ens levde på Kristi tid.

Herr Rosén är inte ensam. Sådana fanatiskt okunniga kristna har alltid funnits, och först av dem alla var måhända Paulus, som aldrig upplevde den levande Jesus Kristus och ändå gjorde sig till Kristi apostel bland elva andra som *hade* upplevat den levande Jesus Kristus. Denna självpåtagna förmåtenhet och självsvåldiga blindhet och okunnighet var troligen kristendomens stora misstag från början, och dess makabra och övermåttan tragiska följder från kejsar Claudius tid till andra världskriget är oöverskådliga och förmodligen världshistoriens mest omfattande brottslighet. Muslimer och kristna som i stället för att erkänna sin tacksamhetsskuld till den judiska traditionen ägnar sig åt urskiljningslöst judehat är varken muslimer eller kristna utan i stället direkt delaktiga i denna världshistoriens mest omfattande brottslighet. Till dessa hör även chefredaktören för den väletablerade katolska tidskriften "*Adoremus in Aeternum*", synbarligen av ren frivillig blind okunnighet. Hans tidskrift är därmed knappast någon prydnad eller något uppbyggligt exempel för den kristna kyrkan.

(Redaktören instämmer med föregående talare och vill avråda alla katoliker som läser Roséns tidskrift från att ha någonting med Mikael Rosén att göra så länge han fortsätter att i den katolska kyrkans namn göra sig skyldig till antisemitiska uttalanden i en offentlig tidskrift.)

Rapport från Tibet

Inledning.

Insändare: "Hur långt hår har Johannes Westerberg? Kommer han till Sverige någon gång?"

Som väl var kom denna förfrågan innan vi träffade honom. Den första av frågorna är egentligen en ovidkommande och trivial fråga för Fritänkaren, men vi har hans tillstånd att svara på den, hur känslig den än kunde ha varit i Asien med tanke på att den rör hans signalement. Emellertid lär knappast någon som läser Fritänkaren på svenska kunna ställa till trassel för Johannes i Himalaya.

Han har det gemensamt med mig att han aldrig anlitar en frisör. Då jag emellertid klipper mig regelbundet klipper han sig i regel aldrig. Han låter håret växa ut, och om han inte plötsligt måste byta signalement kan det få växa till midjan. När han sedan klipper det kan han gälla som buddhistisk munk. Hans hår kan alltså ha alla varierande längder. Nu i Tibet var det ganska långt om än väl hållet. Denna extrema hårlängd är fördelaktig att ha just om man exempelvis plötsligt måste byta

signalement. Jag har upplevat honom både som sikh (med turban) och i svart ortodox prästdräkt med slöja. Han har blondare hår än jag, är mera högre och spenslig och ser mera germansk ut men kan ändå lätt smälta in i vilka etniska förhållanden som helst, liksom jag. Hans hårväxt är rik och tät, han har inga begynnande flintsymptom, medan däremot hans skäggväxt är mycket tunn. Han har ett fint rödgyllene skägg som han knappast behöver ansa då det varken blir borstigt (som mitt) eller täcker en för stor del av hakan. Som prov på hans varierande utseenden kan jag berätta, att då vi första gången träffades såg han precis ut som en vanlig västgötasvensk med ordentligt prydligt utseende, kort hår och helt konventionella kläder, slätrakad och vardaglig, ungefär som en typisk formell akademiker, även om han saknade slips. Han har inga gråa hårstrån och ser minst fem år yngre ut än jag fastän han bara är ett halvår yngre och fastän han levtt ett hårdare liv. Att jag ser äldre ut beror väl mest på mina magproblem. Endast i själva ansiktsdragen kan man i vissa rynkor hos honom spåra en mer avancerad väderbitenhet.

Ingen vet när han kommer till Sverige nästa gång och allra minst han själv. Han stannar nu i Tibet och återvänder sedan troligen till norra Indien eller Nepal när monsuntiden är förbi och det blir kallt i Himalaya.

Sista brevet från Indien före Tibetresan:

"Käre Christian, Jag lämnar Simla nu för att bege mig mot Tibet via Ladakh. Tyvärr måste jag nog ta för givet att dina medresenärer mest kommer att utgöras av vanliga tråkiga svenskar, kanske nyrika "yuppies", kanske terrängsonderare för framtida affärsmöjligheter, ytliga nyfikna turister och annat sådant som inte kan intressera mig. Om där skulle finnas någon av dem som reser till Tibet av enbart religiösa skäl, kanske någon buddhist eller teosof, vore det intressant att träffa endast dem. Kanske där rentav kan finnas någon gammal bekant? Vem vet? I varje fall måste jag vara mycket försiktig i Lhasa och helst inte låta mig ses i dagsljus. Jag föreslår följande...."

Deltagarna i Tibetresan visade sig i Stockholm vara 14 till antalet. Fyra av dessa hörde till en och samma familj varav två var barn, 11 och 14 år gamla. Kvinnorna och barnen var 50%. De övriga damerna utom modern och dottern var en teosof, en tjeckiska, en Tibetveteran som nu reste till landet för andra gången, och en skoförsäljerska, den yngsta av alla vuxna deltagare. Herrarna utgjordes utom av mig, färdledaren och tolken även av en teknisk datorexpert, en postmästare, en norsk bibliotekarie och en boktryckare från Orust. Den sistnämnde var även teosofiskt intresserad och blev utsedd till min tältkamrat, medan tolken utlovade en intressant bekantskap, en skotsk buddhist som kunde tibetanska. När jag väl fått träffa dessa reskamrater var det för sent att meddela Johannes därom. Alla vidare arrangemang måste tills vidare anstå till Lhasa.

Emellertid fick man vid detta informationsmöte i Stockholm den 5 juni redan en ganska klar bild av vad allt kommer att handla om. Alla dessa fjorton deltagare var goda människor. Mänsklig godhet är också allt vad James Hiltons beryktade roman om Tibet "*Lost Horizon*" handlar om: "*the importance of being kind*". Vi fick se en film om hela Tibets 1900-talshistoria, och varenda bild belyste på nytt och på nytt det tibetanska folkets och dess mentalitets totala godhet, oförarglighet, blidhet och oförmögenhet till någonting ont. Ytterst litet visades även av det onda som andra (kineser) gjort i landet medan all vikt lades vid den tibetanska religiösa traditionens eviga kontinuitet, även om den måste leva i exil i Indien.

Här följer nu den egentliga reseskildringen. På grund av den ytterst känsliga och ömtåliga politiska situationen i Tibet kunde den bara utföras genom omskrivning: berättaren är en fiktiv person som har mig till rumskamrat, och jag förekommer själv endast sporadiskt. Detta arrangemang var nödvändigt för att tillbörlig hänsyn skulle kunna tas till de båda grupper som jag var lojalitetsbunden till: den ytterst opolitiska skolföreningen och den mera politiska grupperingen kring Johannes. Jag ber skolföreningen om ursäkt för att jag nödgades bedra den med ett dubbelspel som den först nu får lära känna till. Samtidigt vill jag dock påpeka, att om skolföreningen kan ha någon nytta och glädje av mina politiska protokoll från Lhasa, så vore detta en glädje även för mig.

1.

Vi lämnade ett anskrämligt nordiskt väder för att sväva över Stockholms skärgård, Åland och Barösund för att vid Porkkala och Helsingfors med Fagerö och Emsalö plötsligt lova över Finska Viken mot Estland och därpå ha hela Sankt Petersburg som en mycket liten karta långt under oss men med Nevskij Prospekt lika tydligt och dominerande ändå. Man häpnade över Ladogas väldighet och Onegas litenhet medan resten av Ryssland bara var fluffig vispgrädde tills man tog skuttet över de väldiga sibiriska floderna Ob, Irtysj och Jenisej. Vi var på väg mot Kina men inte bara till Kina. Från Peking skulle vi vandra över till ett mindre lokalplan som skulle föra oss till bondeupprorets bråkiga provins Sezuans huvudstad Chengtu, där vi skulle byta till ett ännu mindre lokalplan som skulle få besväret att sätta ner oss på de lufttunna höjderna i Lhasa 3700 meter över havet. Och därifrån skulle vi fortsätta med buss ännu längre bort från en förhoppningsvis försvinnande verklighet.

Vi var fjorton personer som reste tillsammans i egenskap av medlemmar i Svensk-tibetanska skol- och kulturföreningen, som organiserade resan. Dessa resor hade föreningen nu gjort fem år i rad, men nu skedde det troligen för sista gången: på grund av den svenska maxidevalveringen hade de blivit för dyra, det hade blivit svårare att få fram resenärer till dem, så nästa år skulle föreningens Tibetresa troligen bli både billigare och kortare.

Verkan av Kina var överväldigande. Efter Mongoliets och Gobiökns förtorkade rödbrända vidder kom man in över ett välorganiserat lapptäcke av exemplarisk ordentlighet i en högt utvecklad agrikultur. Det första intryck Kina gjorde var av ordning, organisation och välstånd. När man kom in i Peking slogs man överallt av marknadsekonomins totala genombrott överallt. Detta är den nya kinesiska revolutionen - en kapitalistisk sådan. Överallt ser man engelska parallellt med de kinesiska skriftkrångligheterna, och man förbereder sig redan med entusiasm för olympiaden i Peking år 2000, fastän man ännu inte vet om man får den. Kina ser möjligheten som en etablering i den civiliserade världen som en nation i det internationella brödrskapet. Ändå har Kina en lika stor och lång civilisation bakom sig som Europa, Orienten och Indien. Problemet är att det uppstod en parentes i denna civilisation genom 1900-talets kriser efter den sista kejsardynastins fall och genom överklassdiktatorn Mao Zedongs alla katastrofala politiska misstag. De tre främsta av dessa var atombombsprogrammet, förtrycket av Tibet och kulturrevolutionen. Atombombsprogrammet var för Kina lika ekonomiskt fatalt som för Storbritannien, och liksom engelsmännen förstörde en del av Australien förstörde kineserna delar av Sinkiang och Tibet, de båda ockuperade och förtryckta provinserna. Förtrycket av Tibet med förstörelsen av kloster, tvångssterilisering av kvinnor, inplantering av kineser, miljöförstöring och exploatering, har förstört Kinas politiska anseende över stora delar av världen. Genom kulturrevolutionen slutligen försökte Mao förstöra Kinas kulturarv, vilket han lyckligtvis inte lyckades med helt

och hållet. Buddhismen upplever nu en renässans i Kina parallellt med att kommunismen mer och mer skrotas, och liksom konfucianismen och taoismen kommer buddhismen alltid att förbli aktuellare än någonsin medan Marx glöms bort.

Den stora tibetanska katedralen Yang He Gong var fullständigt intakt och i nästan lika perfekt skick som Taj Mahal och väl besökt för religiösa ändamål. De olika paviljongerna med de ena vackra Buddhastatyerna efter de andra förbereder besökaren för den överväldigande verkan av den innersta tempelbyggnaden med en Buddhastaty av trä som är 26 meter hög varav 8 meter ligger under jorden. Statyn av den stående Buddha i praktskrud lär ha skulpterats direkt av ett sandelträd som sedan under tre år fraktats på floderna från Tibet som en present till kejsaren av Kina. Omkring denna väldiga och sköna praktstaty av bländande majestät byggdes sedan templet, som ursprungligen var ett kejsarpalats.

Imponerande var även de tydliga manifestationerna av den traditionella kinesiska universalismen, som nu tar sig moderna uttryck. Kineserna försöker tydligt sätta Kina in i världens sammanhang, och även om Kina fortfarande anser sig vara Mittens Rike (mellan Europa och Amerika) dominerades alla hotell vi upplevde av ett modernt internationellt medvetande. Kunskaper i engelska språket lär vara mera utbredda i Kina än i Japan.

Den Vita Pagoden från 1200-talet med otaliga buddhistmunkars ben hade däremot skadats svårt under kulturrevolutionen men hade restaurerats. Den låg inbäddad i ett gytter av de typiska kinesiska slumkvarter med små trånga gränder som man påträffar överallt i Peking mellan skyskraporna. De märks inte om man bara håller sig till de överväldigande ståtliga kulisserna av skyskrapor och ståtliga hotell som dominerar staden, men om man väl får upp ögonen för dem måste man höja en aning på ögonbrynen inför det oändliga elände som breder ut sig. Och det är bara början av en avgrund.

2.

Baksidan av Kina blir genast mera påträngande i Tibet. Som rumskamrat fick jag den enda journalisten i gruppresan, som inte fick uppge att han var journalist. Som yrke uppgav han i stället musiker, då han lyckligtvis även var pianist. Han tvekade först om han skulle våga ta mig i sitt förtroende, men när jag avslöjade intima detaljer om mitt problem för honom blev hans intresse för mig synnerligen väckt, och han började glänta på förlåten till hemligheten med sin egen mycket speciella mission i Tibet.

Hans ställning var ytterst komplicerad, och han måste därför vidtaga extrema försiktighetsåtgärder. När vi hade installerat oss i vårt hotell i Lhasa nära de muslimska kvarteren i östra delen av staden och skulle göra en promenad tillsammans in till staden sade han till mig: "Vill du göra mig en tjänst?"

"Gärna, om jag kan."

"När vi nu går på sightseeing i Lhasa så kommer vi att splittras. Några kommer inte att orka med så mycket utan snart vända tillbaka, andra vill gå sina egna vägar, i det här folkvimlet är det omöjligt för somliga att inte komma bort, och jag ville be dig att säga, när du själv går dina egna vägar, att du varit tillsammans med mig hela tiden."

"Men varför?"

Och han berättade en sällsam historia. Tydligen var han i Lhasa mest för att där träffa en annan europé, som skulle förekomma inkognito. De hade en avtalad mötesplats, men det var osäkert om den andre ännu hade hunnit fram, då han tydligen skulle komma längs besvärliga vägar direkt från Dharamsala. Min rumskamrat ville emellertid försöka och måste därför försvinna från gruppen för att hålla denna kliniskt utanför riskabla politiska initiativ.

På kvällen fick jag veta hur det hela hade avlöpt. "Jag vågar göra dig till vittne i saken bara för att du berättat för mig att du är stämplad psykiatriskt som oberäknelig. Om du förde min historia vidare skulle ingen tro dig. Men du är själv medveten om ditt taskiga läge, och du vill inte försämra det. Därför vågar jag lita på dig.

1951 ockuperades Tibet av det kommunistiska Kina. Det var en "fredlig" och "vänskaplig" ockupation som dock åtta år senare ledde till tibetanernas uppror i Lhasa. Vad som då var kvar av Tibets självständighet slogs ner med skoningslöst våld. Tibet lades under en kinesisk militärdiktatur, vars för landet mest förödande åtgärd var stängandet av klostren och förbudandet av deras verksamhet. Hela Tibets kultur och utbildningsväsen hade ombesörjts av klostren. Man kan säga, att plötsligt berövades tibetanerna rätten till utbildning. Följderna av detta blev under loppet av 30 år att ett kulturfolk reducerades till analfabeter, bara för att kineserna lättare skulle kunna behärska och förtrycka dem.

Det var början till eländet. Därefter drabbades Tibet dessutom av den kinesiska kulturrevolutionen, som med vett och vilja ägnade sig åt att förstöra så många kloster i landet som möjligt. Potala räddades genom ett underverk, kan man säga, genom Chou-En-Lais personliga ingripande, då han kommenderade sina egna trupper att skydda denna makalösa byggnad, men större kloster än Potala totalförstördes. Sedan tvångsevakuades kineser i hundratusental från Kina och planterades in i Tibet vare sig de ville eller inte, varför Tibets huvudstad idag är mer kinesisk än tibetansk. I olika omgångar och på olika sätt bragtes 1,2 miljoner tibetaner om livet mest genom våld eller genom påtvingad hungersnöd. Det är en sjättedel av alla existerande tibetaner eller mer än 16 procent. De dugligaste tvingades i landsflykt till Indien, många bortfördes till okända koncentrationsläger och straffarbete varifrån de aldrig mera hördes av, och kvinnorna begynte tvångssteriliseras. Även tvångsaborter blev allt vanligare, och andra medicinska ingrepp gjordes på havande kvinnor så att deras barn föddes missbildade. Kinas 1,2 miljarder kineser, världens största befolkning, ville förvägra ett folk på sex miljoner, en halv procent, rätten att existera efter att ha redan metodiskt mördat en sjättedel av denna halva procent. Och ännu värre metodiska folkmord ägde rum i den lika hårt ockuperade provinsen Sinkiang, där Kina sprängde sina atombomber, men om dessa folkmord vet man ännu mindre än om folkmordet i Tibet, då Kina alltid metodiskt bemödat sig om att utplåna all vittnesbörd. Denna metodik har ingått i alla socialistiska diktaturers praxis.

Sedan 22 år tillbaka har jag varit verksam i en underjordisk organisation bland landsflyktiga som då mest inriktade sig på att få det kommunistiska sovjetväldet att upplösas. Efter mer än fyrtio års outtröttliga bemödanden inträffade det till vår egen omåttliga häpnad att Sovjetväldet faktiskt föll. Jag vill inte säga att det var vår förtjänst, ty det kan inte bevisas, men sannolikt var denna organisations ansträngningar åtminstone en av faktorerna som ledde till Sovjets sammanbrott. Jag kan inte nu gå in på allt detta i detalj.

Men denna oväntade framgång ledde till att vår förening även började ta sig an andra flyktingars problem. Det gällde främst Iran och andra notoriska muslimska diktaturer som Irak, Libyen och Sudan, vi riktade in oss på Cuba och har mycket på gång i Serbien, men vår intensivaste aktivitet idag gäller Kina med Nordkorea och de kommunistiska regeringar som fortfarande lever vidare i Indokina. Det räcker inte med att man inför marknadsekonomi. Alla politiska misstag måste korrigeras. Kina måste inse vilket oerhört förödande misstag hela eran Mao Zedong var, och Nordkorea måste låta sina Kim-diktatorer gå samma väg som Ceausescu. Även Ho-Chi-Minh måste genomskådas av sina egna som den terrorist och massmördare han var. Annars kan dessa länder aldrig bli rumsrena.

Jag är här nu för att träffa en kollega i denna förening. Jag visste inte om han skulle ha hunnit fram hit redan, och jag visste inte hur han skulle vara klädd och se ut. Detta får jag inte heller avslöja för dig. Han vet mer om situationen i Sinkiang, Mongoliet och Manchuriet än någon annan, och vi har idag samtalat tillsammans under en halv timme. Han hade meddelat att han skulle komma över Ladakh som en hippie i långt hår, mörka glasögon och hatt, detta hade meddelats i vår egen tidskrift, men i själva verket kom han längs helt andra vägar och med ett helt annat utseende. Detta är typiskt honom.

Vad som nu förbereds är en hemlig konferens. Talesmän för Tibet, Sinkiang, Mongoliet, Mansjuriet och Iran kommer att avge aktuella hemligstämplade rapporter, och även en kinesisk buddhist kommer att vara med. Det stora problemet är den kinesiska militarismen. Det är mot denna som en nådastöt måste riktas, och den måste riktas rätt och träffa rakt i hjärtat.

Så mycket kan jag avslöja tills vidare, och det är möjligt att jag inte kan avslöja någonting mer. Godnatt, min vän." Och han släckte lampan, vände sig åt sidan och somnade.

Vad skulle jag tro? Det var oförnekligt att vi befann oss i ett land där det pågick en systematisk folkutrotning. En sjättedel av ett unikt kulturfolk hade mördats under loppet av 30 år, och världen hade ingenting gjort för att stoppa det utan bara låtit det fortsätta ske och tigande sett på. Men jag måste få veta mer av min rumskamrat innan jag kunde tro på honom.

3.

Vår reseledare berättade om Skol- och kulturföreningens historia. När klostren och undervisningsväsendet i Tibet stängdes 1959 drog många tibetaner i exil med Dalai Lama. Flera av dessa drog ut i stora världen och gjorde där Tibets fall känt och bildade en förening för Tibets frigörelse från Kina. Denna förening blev internationell och sågs naturligtvis med mycket oblida ögon av Kina, som hävdade att föreningen bedrev ensidig propaganda. Kinas triumfkort härvidlag blev det kinesiska behjärtansvärda hälsoprogrammet för att rädda tibetanerna från lungtuberkulos, en konkret konstruktiv hjälpåtgärd vars huvudmotiv var att överskyla de övriga "befrielseerna" från utbildning, klostertjänstgöring och mänskliga rättigheter. Många gick på denna kinesiska bluff, bland andra labourregeringen i England på 60-talet och den mångbildade svenske författaren Tore Zetterholm.

För att ytterligare bättra på sitt anseende vågade sig Kina på att inbjuda några exiltibetaner som inte hade varit hemma på 30 år för att dessa, som berättade för hela världen om Kinas förstörelse av Tibets undervisningsväsen, skulle få se att tibetanerna visst hade rätt och möjlighet till utbildning. Två tibetaner från Sverige fick resa runt i Tibet och undersöka saken. Deras klara rapport om läget ställde Kina mot väggen då läget faktiskt var katastrofalt då nästan två hela generationer gått förlorade. De två tibetanska skolinspektörerna från Sverige utvisades och var inte mera välkomna till sitt egentliga hemland.

Men världen blev ännu mer medveten om Tibets fruktansvärda situation då den aktuella rapporten blev känd. Det värsta av allt var att ingen kunde göra någonting åt saken då kineserna var omöjliga att resonera med när det gällde Tibet. Men man gav sig inte utan sökte någon form av "gyllene medelväg", ett begrepp som om något är buddhistiskt. Resultatet blev denna helt opolitiska "skol- och kulturförening", vars målsättning var byggandet av en skola i Tibet. Efter tre års arbete och förhandlingar sade Kina slutgiltigt nej till projektet, och det verkade innebära slutet för föreningen och alla dess ansträngningar. Men efter detta totala nederlag vände det. Våren 1993 fick Lhasa en tibetansk borgmästare som lyckades få kineserna att underteckna avtalet om byggandet av en skola i Tibet med utländska (svenska skatte)pengar.

SIDA skulle ansvara för projektet, och det gällde att se till att skolan sedan verkligen också skulle användas enbart till undervisning för medellösa tibetaner, så att inte kineserna lade beslag på den. Åtta klassrum skulle kunna tjäna 150 elever, och skolan skulle kunna bli ett föregångsexempel för andra skolbyggen i Tibet. Det har redan bildats en motsvarande förening i Amerika, som efter den svenska modellen också vill bygga en skola i Tibet, men den svenska skolan är alltså således redan under konstruktion.

Samtidigt måste man beundra tibetanerna. De ger intryck av att vara ett vitalt folk, och de är ofta storväxta och välskapta, vilket är att förundra sig över med tanke på Tibets genomsnittshöjd på över 3500 meter, vilket är betydligt högre än Bolivia. Bland kineserna påträffar man sällan exempel på skönhet och ännu mindre bland japanerna, i dessa länder kan människorna ha hur intressanta och karakteristiska drag som helst, men de är sällan vackra, medan tibetanerna ofta har oemotståndligt vackra och granna utseenden både bland männen och bland kvinnorna. Även deras klädedräkt röjer ett sinne för romantisk skönhet, och deras färger i särskilt de olika mörkröda nyanserna är underbara.

De ovärderliga klostrens kulturskatter, som till större delen totalförstördes under den kinesiska kulturrevolutionen - klostren och templen användes ej sällan till militärförläggningar och stall - har tibetanerna metodiskt återskapat från ingenting i kloster efter kloster. Det utsökta hantverket, som går igen i fantastiska gudastatyer, smörskulpturer, applikationer och broderier, gobelänger och andra konsttextilier, skördar triumfer i hela Tibet som får hela den kinesiska kulturrevolutionen att framstå som löjlig. Fortfarande håller kineserna klostren nere, kloster som tidigare hade många hundra munkar får nu bara engagera tiondelen därav, och klostren måste betala dubbla avgifter för elektricitet och skatter, men ändå kämpar munkarna vidare och visar prov på en okuvlig moralisk kraft. Kina har redan fallit för marknadsekonomin och kommer kanske att falla ännu mera, men den tibetanska religionen har inte fallit ett steg från sina grundvalar trots världens största folks massiva och överväldigande grymma och omänskliga kraftansträngningar för att utrota den.

Naturligtvis intresserade mig min rumskamrats svenska kontakt i Lhasa, och jag hade gärna velat träffa denne märklige teolog. Men min rumskamrat var mycket hemlighetsfull, förtegen och mystisk. Emellertid avslöjade han såpass mycket, att situationen var såpass känslig, att man inte på något sätt fick riskera kulturföreningens verksamhet eller munkarnas ställning. Teologen stod tydligen i intim kontakt med munkarna och skyddades av dessa, som sedan gammalt lärt sig att förneka hans existens och all kännedom om honom inför utomstående, och dessa tog därigenom en stor risk. Bara för två år sedan hittades en munk strypt av polisen, för att han talat med västerlänningar om Tibets problem, medan myndigheterna officiellt förkunnat att han avlidit genom sjukdom. Min rumskamrats gode vän ville inte på något sätt försätta munkarna i någon svårighet på grund av sin verksamhet och helst inte ens synas tillsammans med dem fastän han beskyddades av dem. På samma sätt ville min rumskamrat inte på något sätt vålla kulturföreningen någon svårighet genom att riskera att någonting av hans egentliga mission och verksamhet blev känt.

Emellertid lyckades han även vår andra kväll i Lhasa på egen hand få kontakt med sin teologiske vän någonstans i de tibetanska kvarteren förmodligen bland de tätaste folkmassorna kring Barkhor. De hade fått tala ostört i en halvtimme med varandra, och den kommande konferensen förbereds trots vissa svårigheter med synkroniseringen av kulturföreningens program med konferensdeltagarnas dispositioner. Teologen har tydligen grälat på min rumskamrat för att han låtit sig bindas så hårt vid en gruppresa när så mycket viktigare saker är på gång, medan samtidigt min rumskamrat är mån om att hans grupp inte skall misstänka någonting.

Kulturgruppresan är ju den idealiska täckmanteln för att dessa viktiga samtal över huvud taget skall få äga rum, men det är ytterst viktigt att man inte på något sätt riskerar kulturföreningens verksamhet. Därför får denna ingenting veta om den konferens som i största hemlighet förbereds för att diskutera problemet med Kina och dess nödvändiga lösning. Vår reseledare rentav förbjuder oss att göra några anteckningar om vad vi får se och höra här i Tibet. Därmed går han och kulturföreningen helt fria från allt ansvar för journalistens förehavanden. Man kunde nästan misstänka att han är oumbärlig för de andra konferensdeltagarna, och det är han kanske också just genom att han är journalist. Det verkar som att han är deras enda möjlighet till att få deras fall presenterade och dokumenterade som en möjlighet för representanter för förtryckta folk ockuperade av Kina att alls bli kända för en annan opinion än bara svarslösa kinesiska stenansikten.

forts. i nästa nummer.

en sista adress:

Svensk-tibetanska skol- och kulturföreningen
Box 153, 127 23 Skärholmen,
tel. 08-740 66 63
Postgiro 11 44 31 - 0
Årsmedlemsavgiften är 125 kronor.